

L'aventura fou a Valldemossa

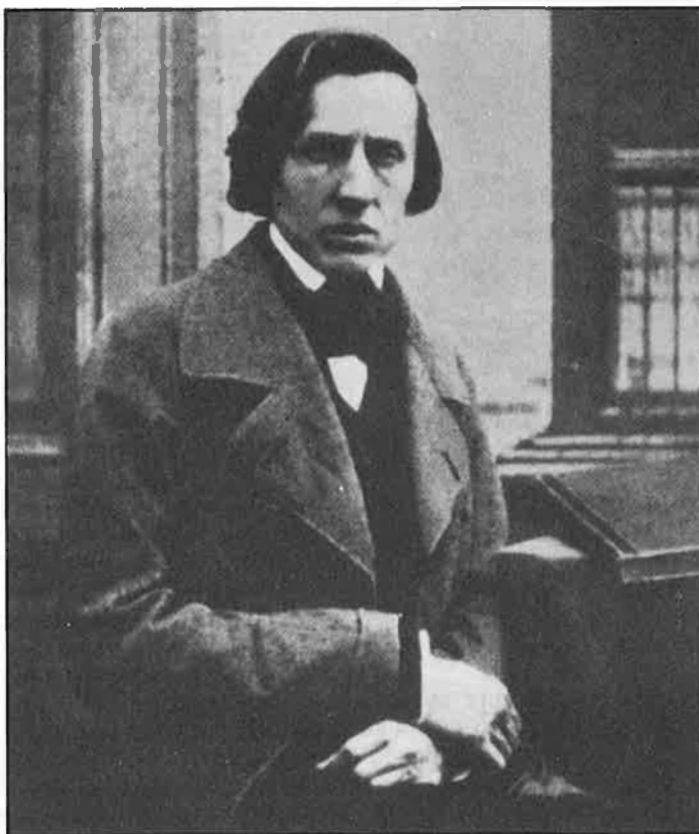
L'estada de Chopin i Sand a Mallorca produí un fort ressò entre els intel·lectuals illencs del moment. Fou, però, després i ja conegut el llibre de la novel·lista francesa, *Un hiver à Majorque*, que es deslligaren les llengües i les plomes, i encara avui. Els biògrafs, però, del músic i l'escriptora arriben encara més enfora i fan d'aquella curta experiència o llarga visita, segons es miri, alguna cosa que marcà profundament les vides d'aquella accidental parella d'amants.

Quan els professors de literatura parlen de George Sand, esmenten en els seus textos d'ensenyament les novel·les amarades d'idealisme *Indiana* (1832), *Lélia* (1833) i *Mauprat* (1837), obres totes elles d'una certa vena lírica i on es reflecteix d'alguna manera la recerca d'un amor absolut, sense mesura ni fre, però sempre ofegat lògicament per la llei i els interessos. En una segona etapa, i ja guanyada per les teories d'un socialisme dolç i quasi místic que va fent adeptes pertot arreu com a religió de la humanitat, George Sand escriu *Le Meunier d'Angibault* (1845) i *Le Péché de monsieur Antoine* (1847), on no somnia un món d'igualtat i germanor a causa de la fusió de totes les classes socials.

Entrarà, però, de sobte, en una tercera època de producció, ara dirigida cap a la descripció de la vida rústica, tota senzilla, sense crits de passió ni disfressa de doctrines: *La Mare au Diable* (1846), *La Petite Fadette* (1849), *François le Champi* (1850) i *Les Maîtres sonneurs* (1853), considerades com les obres mestres del gènere idíl·lic a França. Finalment, a aquests tres períodes de vida literària, n'hi afegirem un quart, quan ja l'autora gaudeix d'una vellesa plàcida i confortable. Aleshores conta històries burgeses o aristocràtiques, relats amorosos sense gens de brutalitat, dins el paisatge del seu Berry i d'altres províncies semblants, *Jean de la Roche* (1860) i *Le Marquis de Villemer* (1861), sense oblidar un quadre del segle XVII, galant

El pas de Chopin i Sand per l'illa de la calma produí un fort ressò entre els intel·lectuals del moment. Autors com Santiago Rusiñol, Gaston Vuillier i Jules Verne reflectiren oportunament en els seus escrits els amors de la parella.

Miquel Ferrà i Martorell

Chopin. Fotografia de Bisson (1848).

i generós, *Le Beaux Messieurs de Bois Doré* (1858).

No solen, per tant, els grans estudiosos de la literatura francesa com G. Lanson o P. Tuffrau, parlar d'aquest petit llibre de records i viatge que és *Un hiver à Majorque*, considerat obra menor i que a Valldemossa és avui i any rere anys, el *best-seller* local.

No podem tampoc deixar de dir que aquell *séjour* Chopin-Sand generà llegenda i part d'aquesta és recollida per Santiago Russinyol en el seu llibre *L'illa de la calma* quan ens narra amb el seu habitual humor sempre carregat d'una punxant ironia:

«Una nit (George Sand), ja no podent més, va voler-se treure del cor

tot el pes del romanticisme que se li havia acumulat, esbravant-se amb un penitent, fent-li una escena romàntica, que per poc li surt naturalista. El penitent vivia al claustre, i com a bon penitent és just que fes penitència. Ella... una nit de lluna, es deixa anar la cabellera, es posa la bata més blanca; que no se la corda bé del tot, deixant veure un coll com un cigne, covant en un niu de roses, i... se'n va cap al penitent, banyada tota ella de lluna, obrint els braços i els llavis.

»El penitent recula i ora. Ella avança, obrint més els braços. Ell li ensenya la creu. Però ella avança.

»I veient ell que el maligne esperit, quan es vesteix en forma de dona, té un poder que no sospitava... es deixa temptar... i si ella no crida i ve en Chopin i alguns desamortitzadors, potser en l'hivern de Mallorca hi hauria hagut un capítol més, dedicat al Rousseau, dient que l'home natural només es cria en les ruïnes».

Però si Santiago Russinyol esmenta amb tints còmiques tots aquells fets, la majoria d'altres autors es lamenten de les dissortades circumstàncies que els envoltaren. Tal és el cas de Gaston Vuillier, que en el seu volum de viatges *Les îles oubliées* ens explica llargament com fou aquella estada a Valldemossa, dient després:

«La mala sort els perseguí en aquest lloc admirable, i els mallorquins foren poc caritatius amb ells; però, com a compensació als seus dolors, s'alçaren uns dies radiants, i la natura desplegà sota els seus ulls meravelles de les quals romangueren enlluernats». I Gaston Vuillier, més dibuixant que literat (1847-1915) ens conta també com va demanar per veure les cel·les que aquells dos famosos personatges havien habitat i ningú, a la Cartoixa o a Valldemossa el pogué informar, ningú, ni entre els de més edat de l'indret, es recordava d'haver-los vist. Eren els anys 1888 i 1889.

I serà en el 1896 quan Jules Verne, a la seva novel·la *Clovis Dardentor*,

que és un dels seus herois barreja d'aventures i científics, no deixarà de referir-se a la nostra parella, ara dient: «¿I no és digna també d'esser visitada la cartoixa de Valldemossa, deserta ara, silenciosa, abandonada, i en la qual Georges Sand i Chopin passaren una temporada, cosa que ens ha valgut bellíssimes obres del gran artista i per part de la gran novel·lista la relació d'*Un Hivern a Mallorca* i l'estranya novel·la *Spiridion*?»

lerant i conservadora, aquells idil·lis. Poc després, el poeta Rubén Dario, per unes dies hoste també de la cartoixa durant l'hivern de 1913, ja no dubtarà a qualificar de vampiresa aquella George Sand de 35 anys, a través de les seves evocacions poètiques i no poètiques...

Es, però, Bartomeu Ferrà i Perelló (1843-1924) qui a l'any 1930 editarà l'opuscle titulat *Chopin i George Sand a la cartoixa de Valldemossa* per tal

A la vista de tot això, sembla prou clar que el paisatge mallorquí inspirà amb resultats ben prolífics el músic i l'escriptora. I aquest seria el mateix paisatge i els mateixos personatges reals que el novel·lista valencià Vicente Blasco Ibáñez situaria, en un moment donat de la seva obra *Los muertos mandan*, entre els seus herois de ficció, amb situacions tan destrament pintades o imaginades com la que copiem a continuació:

«Passaren tot l'hivern dins la solitud de la cartoixa. Ella, calçant babutxes i amb un punyallet a la cabellera mal pentinada, feia la cuina animosament, amb l'ajut d'una xicota del país que aprofitava la més petita distracció de la seva madona per engolir-se el menjar destinat al «benvolgut malalt». La canalla de Valldemossa apedregava els petits francesos, creient-los moros, enemics de Déu; les dones robaven a la mare quan li venien queviures i endemés, l'anomenaven *La Bruixa*. Es feia la creu a tals gitanos que s'atrevien a viure a una cel·la del monestir, prop dels morts, en tracte, seguit, seguit, amb el frare fantasma que es passejava pel claustre...».

I de tal arbre, tal empelt, ja que serien dues les generacions d'escriptors que seguiren la vena literària de la gran àvia George Sand. A la primera el seu fill Maurice, un dels dos infants que estigueren a Valldemossa aquell hivern, autor d'obres notables com *Callirohé*, *Mademoiselle de Cérganan*, *Raoul de la Chatre*, *El gall dels cabells d'or*, *Mademoiselle Azoe*, *Sis mil llengües a tot vapor* i especialment *Màscares i bufons*, sobre personatges mediterranis, potser com els personatges d'aquell carnaval a la cartoixa, il·lustrades les pàgines per ell mateix.

A la segona generació en serà l'hereva Aurora Sand, la néta de George i la filla de Maurice. Tampoc ella en els seus escrits no es podrà sostreure a l'encís de Mallorca i de les altres contrades de l'estat espanyol com bé demostra a la seva novel·la *Encarnación*, una narració de quadres hispànics, publicada el 1925. Com diu un tal Pigmalió en el pròleg de l'esmentada obra: «Aurora Sand passà a Mallorca dos mesos plens de poesia, de goig, de llibertat, sota les velles oliveres, a la vista de petites viles que li feien somniar l'antiga vida pastoril...».

Semblava aleshores que ja les velles nafres havien guarit. □

Valldemossa, cent cinquanta anys després.

Però si l'abandó i el silenci eren les notes dominants de la cartoixa en els dies de Jules Verne, un primerenc turisme de l'automòbil, l'any 1913, posava a l'àgil ploma de l'escriptor Prudenci Rovira, periodista a l'Argentina i autor del llibre en castellà *Tierra Balear*, aquestes paraules:

«El 1835, triomfant la Revolució, perseguits els religiosos, desamortitzada la propietat eclesiàstica, restà la cartoixa devastada i oberta a tota profanació i rapinya. I fou aleshores, quan el deliri romàntic arribava al paroxisme, quan un huracà de rebel·lies agitava les ànimes amb blasfèmies, atemptats i escàndols contra trons i altars, que aparegueren a les cel·les de la cartoixa, com entre flamarades de sofre, el dimoni de les llegendes devotes, George Sand i Chopin, que allà instal·laren el niu dels seus amors pecaminosos...»

I continua comentant Prudenci Rovira, des de la seva òptica tan poc to-

d'atraure més visitants i curiosos al monestir que ja ha restat per a sempre una fita obligada en els itineraris del romanticisme.

I des d'aquesta perspectiva veurà la Cartoixa el gran escriptor viatger Josep Pla, autor a l'any 1948 d'una de les millors guies que s'han editat sobre les Illes. Aquí les descripcions són llargues i acurades i, entre quadre i quadre, ens informa d'aquelles jornades amb una precisió gairebé periodística. Quan es refereix a Chopin diu:

«...A la seva cel·la valldemossina el gran músic concebí o acabà les següents obres: la Balada segona op. 38 en fa major dedicada a Schumann i publicada el setembre de 1840; el Scherzo op. 39 dedicat a Adolf Gutmann i publicat el mateix any; les dues Poloneses, op. 40 dedicades al pianista italià Julio Fontana i la segona de les masurques op. 41 que dedicà al poeta, compatriota seu, Esteve Witwicki...».